

Калиновський Юрій Юрійович, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: kalina_uu@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-0081-8107

Жданенко Світлана Борисівна, кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: svetlana.zdanenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4335-8224

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ЗНАНЬ У СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОСТІ: АКсіОЛОГІЧНИЙ ТА БЕЗПЕКОВИЙ КОНТЕКСТИ

Визначено сутнісні характеристики концепту «знання» як соціокультурного феномену. Розкрито співвідношення понять «знання» та «інформація». Показано роль фундаментальної й прикладної науки у природженні знаннєвого потенціалу людства. Проаналізовано ціннісний потенціал знань на сучасному етапі суспільного розвитку. Обґрунтовано значущість знань для забезпечення системи функціонування духовної та інформаційної безпеки держави.

***Ключові слова:** знання, інформація, наука, псевдознання, духовна безпека, цінності, соціокультурні процеси.*

Постановка проблеми. Прогрес сучасного суспільства передбачає постійне продукування та оновлення знань. Знаннєвий потенціал людства та окремих країн є запорукою сталого розвитку, важливою складовою забезпечення від глобальних катастроф, чинником конкурентоздатності держав у боротьбі за економічне, геополітичне та військове лідерство тощо. Як свідчить історія та сьогодення, знання використовуються не тільки як позитивний ресурс людського розвитку, вони стали зброєю у протистоянні різноманітних суб'єктів на глобальному та локальному рівнях. Зокрема, у сучасних формах глобального протиборства застосування знань стає все більш складним та небезпечним, оскільки з їх допомогою реалізуються окремі технології гібридних, інформаційних, асиметричних й смислових війн. Натомість, посилюється й захисна роль знань – вони становлять підґрунтя для забезпечення стабільного духовного та культурного розвитку націй, держав тощо.

У сучасному світі, знання у поєднанні з цінностями є питомим тлом для функціонування систем інформаційної та духовної безпеки держави. Використання знань без етично-ціннісного контексту призводить до негативних наслідків: знання стають засобом панування над людиною – підґрунтям для маніпуляції її свідомістю; знання без духовного осмислення дегуманізують людину та соціальний простір, породжуючи егоїзм, свавілля та невиправдану самовпевненість *Homo sapiens*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема появи знань, актуальності їх існування та впливу на соціокультурні процеси сучасних суспільств знайшли своє відображення у низці наукових публікацій. Так, С. Дорогунцов та В. Куценко трактують сутність знання як органічну складову людського капіталу, а М. Карпенко уточнює дану проблематику на конкретних прикладах реалізації концепції розвитку людського капіталу у демократичних країнах. У свою чергу Н. Карамішев, розкриває основні типи ставлення до знань, які на його думку можуть бути утилітарного, професійного та ціннісного характеру.

Окремий блок наукових праць, які використано як теоретичне підґрунтя нашої роботи, присвячено співвідношенню понять знання та інформація. О. Пархоменко та В. Пархоменко у статті «Інформація як природна категорія і її зв'язок зі знаннями» обґрунтовують базові характеристики діалектичної системи «інформація–людина–знання». О. Висоцький зосереджує увагу на особливостях впливу інформаційних потоків на когнітивні функції людини під час її перебування у віртуальній реальності, обґрунтовуючи при цьому такий негативний для сприйняття знань процес як «перевантаження свідомості».

У контексті нашої наукової розвідки, важливо було дослідити процеси «старіння знань» та «старіння інформації». Для реалізації цього завдання плідними стали аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень під назвою «Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика» та наукова праця «Воронка знань» як інструмент реалізації концепції

lifelong learning» за авторства Д. Лук'янова, В. Гогунського, О. Колеснікова та Т. Олеха.

Аналізуючи соціокультурний та ціннісний контексти розвитку знань, ми спирались на евристичний потенціал досліджень В. Кохана, Л. Дротянка, І. Скиби, Ю. Онопрієнко, М. Полякова та ін. Окремо зазначимо, що розуміння знань як цінності та підґрунтя для існування інших цінностей репрезентовані у наукових роботах Л. Малинівської й К. Шелестуна.

У нашому дослідженні формулюється теза про те, що знання є одним з базових чинників забезпечення інформаційної та духовної безпеки суспільства. Для її обґрунтування ми використовували науковий доробок таких науковців як Т. Пода, С. Смольц, А. Стадник.

У підсумку можна констатувати, що у наведених вище наукових працях розкрито лише окремі аспекти проблематики, яка досліджується в нашій роботі. Претендуючи на продовження філософської рефлексії за вказаною у назві статті тематикою, ми сформулювали мету нашого дослідження.

Формулювання мети. У статті буде проаналізовано сутнісні характеристики концепту «знання» та визначено його функціонально-сміслову навантаженість у соціокультурних процесах сучасності у аксіологічному й безпековому вимірах.

Виклад основного матеріалу. Функціональне та змістовне наповнення концепту «знання» підкреслює його особливу значущість для соціокультурних процесів сучасності як чинника, що детермінує розвиток практично всіх без виключення сфер соціуму. У своїй науковій розвідці ми зупинимось на специфічних характеристиках знань, які знаходять свій прояв у існуванні духовного, ціннісного та безпекового просторів сучасних країн.

Знання у сучасному світі виконують декілька важливих функцій: опис існуючої дійсності та виявлення закономірностей її розвитку; прогнозування майбутнього як природних, так і соціальних систем; інтеграція й систематизація духовних та матеріальних здобутки сучасної цивілізації, які є стрижнем соціокультурного розвитку людства тощо.

Продовжуючи вищезначену логіку, варто підкреслити, що знання є важливим складником соціального та людського капіталу (потенціалу). У цьому сенсі їх трактують як накопичену та перероблену у певний спосіб інформацію. Людський капітал вбирає в себе традиції створення інтелектуального продукту у певній культурі, а також здібності, навички і мотивації окремих особистостей та організованих колективів, які здійснюють пізнавальну діяльність. С. Дорогунцов та В. Куценко, зауважують, що «цей капітал постійно накопичується. Найсуттєвішими видами інвестицій у людський капітал стають інвестиції в освіту, виховання, підготовку кадрів. Кожна держава зацікавлена в тому, щоб освічених людей у ній було якомога більше. Скажімо, у США, де вищу освіту вже має четверта частина населення, за рахунок цього фактора виробляється 54% ВВП» [1, с. 6].

Загалом, фахівці фіксують тенденцію до зростання ролі людського капіталу у структурі національного багатства. Так, «людський капітал у національному багатстві світового співавторства складає 64 %, природний капітал – 20 %, а фізичний лише 16 %. Питома вага людського капіталу у розвинених країнах (Фінляндія, Швейцарія, Німеччина, Японія, США) становить до 80 % їхнього національного багатства. Основний приріст національного багатства визначається сьогодні, передусім, умовами, створеними для розкриття людського потенціалу. Однією із найважливіших умов такого розкриття, беззаперечно, виступає освіта» [2].

У сучасному світі трансформувались технології набуття знань, розуміння їх цінності для духовного розвитку та практичного використання. Людина ХХІ сторіччя постійно переосмислює своє ставлення до знань, виходячи за межі класичних уявлень. Важливо зафіксувати тенденції й дослідити зміни у процесах набуття та засвоєння знань на нинішньому етапі розвитку людської цивілізації.

На думку Н. Карамішева, «ставлення до знань може бути утилітарним, професійним, ціннісним. Утилітарне ставлення фіксує, наскільки набуте знання потрібне, ефективне, надійне в практичних діях; наскільки повно й достовірно забезпечує життєдіяльність людини. Професійне ставлення до знання передбачає

свідоме їх набуття задля освоєння відповідної професії, щоб бути компетентним в обраній сфері суспільної діяльності, бути фахівцем. Ціннісне ставлення до знання (знання як цінність) означає жадобу знання, «волю до знання» (Ф. Ніцше, М. Фуко), інтерес до набуття знання. Цей інтерес може бути «чистим» (знання заради знання, жадоба знання без усякої утилітарної мети) або «корисливим» (а раптом знадобиться)» [3, с. 28-29].

З нашої точки зору, «корисливе» ставлення до знань варто скоріше назвати прагматичним або прикладним. Таке розуміння мотивації для отримання знань цілком логічно вкладається у закономірності буття постіндустріального та інформаційного суспільств, у яких знання є товаром затребуваним на ринку праці та інтелектуальних послуг.

Аналізуючи природу знань як соціокультурного феномену, ми маємо понятійно та сутнісно співставляти їх з концептом «інформація». З точки зору науковців, знання становлять результат індивідуальної мисленнєвої діяльності щодо аналізу і синтезу, узагальнення та систематизації певних теоретичних і практичних даних – це інформація, яка переформатована людиною в особисте знання відповідно до мети. Як правило, знання окремої людини фіксуються за допомогою різних знакових систем та на різних носіях для подальшого оприлюднення, набуваючи характер наукової інформації в той момент як її починає осмислювати та засвоювати (критикувати) інша людина. Після здійснення інтелектуальної рефлексії на рівні індивіда та людських спільнот, наукова інформація для них також може стати знаннями.

Як зазначають О.В. Пархоменко та В. Д. Пархоменко, один і той самий творчий продукт одночасно в певних умовах і для одних суб'єктів є знанням, а для інших стає інформацією. Вищезначені дослідники вважають, що «інформація і знання функціонують у вигляді діалектичної системи, діяльність якої забезпечується обов'язковою участю людини, а тому вона є основою соціально-економічного розвитку суспільства. Людина перетворює інформацію на знання, яке стає її власністю, саме діалектична система «інформація–людина–знання» є джерелом особистого творчого руху» [4, с. 6].

Такий контекст розуміння знань демонструє перетворення об'єктивного у суб'єктивне і навпаки, що також важливо для усвідомлення кореляції між знаннями та інформацією. Цілком очевидно, що нові знання мають ґрунтуватись на сучасній науковій інформації, яка об'єктивно відтворює картину буття загалом та у певних її сегментах зокрема.

Характеризуючи співвідношення об'єктивного й суб'єктивного у гносеологічних практиках Н. Козаченко доводить наступне: «Говорячи про знання як науку або навіть про повсякденне знання як надбання соціуму, ми маємо на увазі щось інше, ніж властивість індивіда знати. Об'єктивне знання не завжди розглядається і як приналежне «колективному суб'єктові», хоч заперечувати таку приналежність навряд чи можливо. Очевидно, погляд на об'єктивне знання як таке, є погляд на нього як на деяку особливу сутність або субстанцію. Онтологічного «розриву» між об'єктивним і суб'єктивним знанням як окремими сутностями не існує, оскільки об'єктивне знання може бути зрозуміле як знання колективного суб'єкта, що відноситься до індивідуального знання, як можливість до дійсності» [5, с. 140]. Тобто носіями та продуцентами знань може бути широке коло суб'єктів від якісних характеристик яких залежить методологія утворення та репрезентації знань згідно об'єктивних критеріїв сучасної науки.

В наш час, особливу роль у поширенні знань та інформації відіграють технології віртуальної реальності, які з одного боку значно збільшили можливості людини щодо сприйняття нових даних про світ, а з іншого боку – стали інструментом розповсюдження фейкових інформаційних повідомлень та псевдознань. Сучасній людині стає дедалі складніше критично оцінювати значні об'єми інформації та знань, що відтворюються у віртуальному світі.

У цьому сенсі, О. Висоцький слушно зауважує про те, що «сама віртуальність та її аудіовізуальні образи як провідна форма впливу дозволяє найпростіше подолати поріг критичного мислення через ефект інформаційного перевантаження свідомості. Велика кількість структурованої інформації, що подається за допомогою аудіовізуальних образів, неочікувані, радикальні ідеї

або неочікувані наслідки з неочікуваного їх застосування, брак часу для осмислення нової інформації та співвіднесення її з реальним станом речей, прагнення людини включити в життєвий досвід та одержати користь з того, що було сприйнято як унікальна, цікава чи необхідна інформація, – все це підштовхує індивіда до некритичного прийняття уявлень...» [6, с. 44].

Лавиноподібні об'єми інформації та знань (псевдознань) з якими стикається невідготувлена людина практично кожного дня може призводити не тільки до ефекту «перевантаження свідомості», але й до сутнісних трансформацій свідомості – значне зниження критичності при сприйнятті інформації, виникнення проблем з селекцією інформаційних повідомлень на важливі та неважливі, деформація ціннісних та знанневих критеріїв (світоглядних орієнтирів) при сприйнятті контенту певної спрямованості. Слід також зважати, що «переважну більшість знань суб'єкти отримують не шляхом суворого логічного гегелівського конструювання, а шляхом комунікації – себто з розмови... Знання з розмови, отже, стає єдиною формою, що заміщає беззасадне знання: за відсутності виходу до абсолюту воно здобувається комунікативним шляхом» [7, р. 75].

Як підкреслює Л. Подолянко, у «підсумку зростає стан невизначеності не лише на рівні оцінки поточної інформації, але й на самому критеріальному рівні, тобто порушуються, «розмиваються» ті основи, завдяки яким можна щось приймати або не приймати, у щось вірити або не вірити, відбувається різке зниження критеріальних (а тим самим і критичних) «регістрів» визначеності. У той же час посилення такого роду децентрації поєднується з посиленням центрації засобів масової комунікації (їх концентрації в руках невеликого числа суб'єктів – індивідуальних або інституціональних)» [8, с. 12].

Вочевидь, людина має вдосконалювати навички обробки, оцінки та засвоєння інформації й знань. Її власні знання мають періодично проходити своєрідну самоверифікацію та органічне оновлення. Важливо навчитись фільтрувати інформаційні потоки та повідомлення, зосереджуючи увагу лише на

тих, які є значущими для людини з точки зору її професійного, духовного, інтелектуального та особистісного зростання.

Отже, знання як цивілізаційний феномен, на відміну від інформації, є більш об'єктивними, ґрунтовними та системними матрицями сприйняття дійсності, що дозволяє їх носіям (суб'єктам та об'єктам інтелектуальної діяльності) убезпечити від негативних наслідків власні світоглядні орієнтири, когнітивні функції, психологічний та емоційний стани тощо. У цьому сенсі знання розглядаються як цивілізаційно-ціннісне надбання, яке кожна людина сприймає індивідуально, але в межах існуючої наукової картини світу.

На нашу думку, оцінюючи роль і місце знань у соціокультурному розвитку країн та світу у цілому, ми маємо враховувати такі процеси як «старіння знань» та «старіння інформації», що безпосередньо пов'язані з актуальними дослідженнями сучасної науки результати якої мають своєчасно інкорпоруватись у освітні системи.

Експерти Національного інституту стратегічних досліджень стверджують, що за останні десятиліття кардинально змінилась система генерації й передачі знань, а їх обсяг багаторазово зріс. Сьогодні не можна за п'ять або шість років, підготувати людину до професійної діяльності на все життя, оскільки щорічно оновлюється близько 5 % теоретичних і 20 % професійних знань. Одиниця виміру старіння знань фахівця, прийнята у США – період «напіврозпаду» компетентності, тобто її зниження на 50 % унаслідок появи нової інформації, показує, що за багатьма професіями цей період настає менш ніж через п'ять років, тобто стосовно вітчизняної системи вищої освіти часто раніше, ніж закінчується навчання. Вирішення проблеми полягає в переході до освіти протягом життя, де базова освіта періодично доповнюється програмами додаткової освіти й організується не як кінцева, завершена, а лише як основа, фундамент для майбутніх новітніх освітніх програм. Такий підхід потребує того, щоб випускник ВНЗ, окрім отриманих знань щодо майбутньої професії, на студентській лаві розвинув здібності до навчання протягом усього професійного життя, а також сформував навички комунікації, адаптивності,

самовдосконалення, організаційної й групової ефективності та низку інших якостей [9].

Загалом науковці визначають таку динаміку «старіння знань» протягом існування людства: «У XVIII столітті девальвація 50% знань відбувалась протягом десяти поколінь. В середині минулого століття період «напіврозпаду» знань становив близько дванадцяти років, в 70-і роки XX століття – вже п'ять років. Фахівці стверджують, що в динамічних галузях знань (наприклад, інформаційні технології і управління, техніка і технології) оновлення знань відбувається менш ніж за три роки, а період «напіврозпаду» компетенцій становить відповідно – півтора роки. Якщо враховувати, що студент навчається на бакалаврській програмі три роки десять місяців, то можна говорити про те, що його знання повністю застарівають ще до отримання диплома. Такі темпи розвитку та оновлення знань докорінно змінили системи освіти багатьох розвинених країн світу» [10, с. 99].

Процес «старіння знань» детермінує не тільки трансформацію освітніх систем, але й низку змін у структурі й напрямках наукової діяльності. Як відомо, наука продукує й оновлює відповідний понятійний та теоретичний апарат, сутнісні характеристики якого можуть виходити за межі традиційних уявлень щодо розуміння соціокультурних та природних процесів. Разом з тим, створені науковою думкою поняття, категорії, теорії співвідносяться з існуючими процесами соціокультурної дійсності, наповнюючи її новими елементами. У цих процесах ключову роль відіграє і фундаментальне, і прикладне знання. Реалізація останнього є більш помітною для пересічного громадянина, оскільки воно орієнтується на безпосереднє втілення в різні види практики і несе в собі інноваційний потенціал для соціокультурних перетворень. Вплив фундаментального знання на соціокультурну реальність є більш пролонгованим у часі, адже воно, у першу чергу, є предметом рефлексії й професійної зацікавленості вузького кола професіоналів.

З точки зору Л. Дротянко «процес функціонування наукових знань відбувається в певному соціокультурному середовищі, специфіка якого не може

не враховуватись при втіленні науки в прагматику суспільного життя. При цьому кожен новий тип культури породжує свої засоби, принципи когнітивної й соціокультурної діяльності. Але разом з тим він спирається на культурний досвід минулих поколінь, розгортаючи його в проблемному полі нових культурно-історичних умов з їхніми специфічними параметрами» [11, с. 20].

Продовжуючи вищезначену логіку, підкреслимо, що становлення та розвиток науки як правило здійснюється у конкретних соціально-історичних умовах й спричинений у першу чергу інтелектуальною й організаційною діяльністю наукових елітарних груп суспільства. Суспільні завдання та очікування щодо розвитку науки, ступінь розуміння важливості наукових досліджень для поступального суспільного розвитку, а також можливості реалізації результатів наукових відкриттів – всі ці чинники детерміновані наявним етапом суспільного розвитку, характерними для нього соціально-економічними, політико-правовими та духовними відносинами. Прогрес у науці, а відповідно й поява нових знань обумовлені також рівнем розвитку перспективних (класичних й некласичних) для даного історичного періоду форм й напрямів наукових досліджень, які мають експериментальний та інноваційний характер. Для «прориву» у науці вкрай важливо, щоб наукова діяльність підтримувалась владою, бізнесом, окремими меценатами, а на рівні суспільної думки визнавалась як необхідна складова прогресивного поступу національної спільноти.

Як цілком слушно зауважує В. Кохан, «наука як багатогранний соціокультурний феномен в соціологічних дослідженнях виступає у трьох іпостасях:

- як багаторівнева система наукових знань, що динамічно розвивається;
- як специфічний вид творчої діяльності, направлений на створення нових ідей, генерування нових знань, що об'єктивно відображають навколишній світ;
- як сукупність соціальних взаємодій, що пов'язують один з одним різних учених, наукові спільноти, а також останні з усіма підсистемами єдиної і

цілісної системи суспільства – економічною, соціальною, духовною, освітньою тощо» [12, с. 9].

Як зазначалось вище, знання є продуктом як фундаментальних, так і прикладних досліджень, які у своїй сукупності фондують існування наукової картини світу. Результатом фундаментальних досліджень є такі знання, що характеризуються максимально можливим рівнем об'єктивності на даному етапі розвитку науки, вони прагнуть створити вичерпну репрезентацію буття. Натомість, прикладні дослідження спрямовані на вироблення так званого «інструментального знання» про окремі фрагменти дійсності. Прикладні (інструментальні) знання, у першу чергу, призначені для вирішення конкретних практичних завдань у природному та соціальному середовищах.

На думку І. Скиби, «це дозволяє говорити про існування інструментальності наукового знання в двох сенсах:

1) інструментальне наукове знання, що безпосередньо використовується на практиці (опредметнюється; отримується, як правило, в результаті прикладних досліджень);

2) інструментальне знання як основа когнітивного процесу з метою отримання нового знання (є відмінність між інструментальним знанням фундаментальних і прикладних наук)» [13, с. 68].

Процес створення нових знань напряму залежить від розвиненості методологічного інструментарію, який би дозволяв ефективно осмислювати, оброблювати й систематизувати нові факти дійсності та інформацію про тенденції у різноманітних системах соціального й природнього походження.

На переконання Ю. Онопрієнко, поступальний розвиток науки по суті підтвердив висновки І. Канта, Х. Ортеги-і-Гассета, К. Поппера і Т. Куна про недовершеність емпіричної методології. Попри значні досягнення теоретичної думки початку ХХ ст., що зумовили бурхливий розвиток науки і техніки в другій його половині, донині можна відзначити розрив, який дедалі більше поглиблюється, між лавиноподібним накопиченням емпіричного знання і можливостями методів його системного осмислення. Приголомшливі успіхи в

окремих, порівняно вузьких сферах науки і техніки, ще більше підкреслюють брак понятійних засобів, що дають змогу вписати ці нові дані в цілісну картину світу. Найбільші труднощі у розв'язанні цієї проблеми, хоч як це не парадоксально, пов'язані з беззаперечними досягненнями квантово-релятивістського напрямку в сучасній фізиці. Це призвело до спростування механістичного лапласівського детермінізму в науці, який проголошував зумовленість усіх подій, що відбуваються у Всесвіті. Праці Н. Бора (принцип доповнюваності), В. Гейзенберга (принцип співвідношення невизначеностей), К. Геделя (теореми про неповноту), К. Поппера (принцип фальсифікацій), Т. Куна (концепція парадигм) довели принципову неможливість створення всеосяжної несуперечливої цілісної понятійної системи для певної галузі знання з використанням фактології і апарату доказів, властивих винятково цій галузі» [14, с. 46].

М. Поляков, обґрунтовуючи категорію «знання», констатує, що науковці стикаються з певними проблемами, які обумовлені такими причинами:

- «1) різноманіттям знань, що відображають надскладну дійсність;
- 2) зв'язком з духовною сферою і діяльністю;
- 3) труднощами об'єктивізації;
- 4) великою часткою і важливістю соціального (соціогуманітарного) знання, для якого характерні неоднорідність, змінність, суб'єктивність, інтуїтивність, низький ступінь обґрунтованості й надійності;
- 5) великим об'ємом неявних, прихованих, індивідуальних (особистих), «мовчазних» знань, які суб'єктивні і важко піддаються аналізу;
- 6) складністю форм фіксації в свідомості, у вигляді уявлень, понять» [15, с. 38-39].

Таким чином, для подальшого розвитку системи знань як цілісного феномена варто поглиблювати міждисциплінарні дослідження та вдосконалювати методологію міжгалузевих наукових розвідок. Сучасне знання стає все більш об'ємним, складним та синтетичним, що дещо утруднює його сприйняття пересічними громадянами у всій його глибині та полівимірності.

В той же час, варто пам'ятати, що інтелектуально-знаннєвий складник соціокультурного розвитку суспільства несе в собі потужний духовно-ціннісний потенціал. Знання є самі по собі визначальною цінністю людської цивілізації, а також вони є підґрунтям для існування інших цінностей екзистенційного й соціального буття. Зокрема, гуманітарні науки спрямовані на відтворення цілої палітри духовно-моральних, політичних, правових й інших цінностей та принципів. Так, згідно Державної національної програми «Освіта (Україна XXI століття)» базовими цінностями національного виховання є: «громадянськість, патріотизм, гуманізм, совість, працелюбність та ін. В основу сучасного розуміння ідеї громадянськості покладено такі фундаментальні цінності, як людина – найвища цінність; Батьківщина – наріжний камінь того, що єднає тисячі поколінь етносу в єдине ціле; сім'я – природне середовище розвитку людини, основа її духовності; праця – основа людського життя; знання – багатство особистості, надія народу на виживання; земля – спільний дім, батьківщина всього людства, цілісного і неподільного; мир – головна умова існування землі, Батьківщини, сім'ї, людини як духовно-моральної особистості [16, с. 82].

У країнах, що розбудовують демократію, в Україні зокрема, сформувалось двоїсте ставлення до цінності знань – сучасні цінності демократичного спрямування, «суспільства знань» вступають у протиріччя з традиціями та аксіологічними орієнтирами неопатриманіального суспільства, в якому знання відіграють вторинний характер й поступаються в ієрархії цінностей родинним та особистим зв'язкам, ступенем наближеності індивідуума до влади, його здатністю використовувати інтелект для обслуговування владних потреб тощо

Характеризуючи ціннісні та знаннєві потреби громадян України, К. Шелестун підкреслює, що «поступово збільшується частка тих, кому не вистачає політичних та науково-технічних знань, але факторами досягнення високого соціального статусу в нашій країні виступають соціальні зв'язки (впливові родичі) та наявність матеріальної бази (заможні батьки). Тоді як у розвинених країнах Заходу факторами досягнення високого соціального статусу

є онтологічні ресурси «суспільства знань» (високий інтелект, здібності, гарна освіта). Тож ідея побудови «суспільства знань» може успішно реалізуватись тільки за умови створення якісно нових систем, які виробляють наукові знання. Брак знань, прогалини в освіті, нездатність суспільства продукувати і використовувати знання в наростаючих масштабах роблять його неконкурентоспроможним у світовому змаганні» [17, с. 112].

В умовах глобального інформаційного протиборства, інформаційних та гібридних війн знання перетворились на зброю, застосування якої несе не менші збитки для країн, ніж традиційні засоби ураження супротивника. Інформаційно-знаннева зброя застосовується найбільш ефективно проти держав з низьким рівнем освіти та недостатнім рівнем розвитку науки, оскільки саме знання є основою критичного мислення, адекватної оцінки фактів та подій. Людина з розвиненими аналітичними здібностями здатна ставити під сумнів не тільки інформацію, а й знання як такі.

Для адекватного сприйняття інформації та знань ми маємо за можливістю з'ясувати джерело того або іншого контенту, порівнювати різноманітні наративи, що продукуються у інфопросторі щодо певної події. Напрацювання таких навичок є вкрай актуальним, оскільки «у глобальному інформаційному протиборстві застосовується значний спектр технологій створення, розповсюдження, нав'язування, вилучення, підміни, кон'юнктурного оцінювання наративів. При цьому наратор може залишатись анонімним або створювати публічну мережу псевдонараторів» [18, с. 28].

Вочевидь, цілком логічно, що критичномисляча людина завжди задається питанням про якість, достовірність й актуальність тієї інформації, яку ми називаємо знаннями.

Загалом, глибокі та всебічні знання, навички до їх здобуття й засвоєння мають захистити людину від інформаційних атак під час гібридних та класичних війн, інформаційного протиборства різного рівня.

На думку Т. Пода, однією з основних ознак інформаційної атаки є різкий дисбаланс позитивних та негативних повідомлень у доборі матеріалів,

відсутність коректного обговорення різних точок зору, коли в ЗМІ витісняється раціональна складова і обговорення йде на рівні емоцій та особистих звинувачень. Така ситуація сприяє формуванню в масовій свідомості міфів, похідних від інтересів впливових соціальних груп. У сучасному інформаційному просторі у значній кількості народжуються соціальні, політичні, художні, релігійні міфи, та, незважаючи на свій ілюзорний характер, здійснюють досить реальний вплив на соціальне життя [19, с. 69].

Як наслідок, міфи сучасності перетворились на засоби соціальної мобілізації та маніпуляції суспільною свідомістю, а «замість просвітнього погляду на реальність й зниження привабливості недоведених гіпотез наявний певний нахил до розробки й поширення саморобних істин» [7, р. 68]

Отже, «істина», яку для себе визначає людина, відкривається у формі міфу, оскільки в ньому концентрується певне світорозуміння, автентичне даній культурі, і при цьому воно не вимагає будь-яких аргументів. Міф, який виступає як колосальне джерело масової енергії, здатний мобілізувати навіть групи людей до певних дій. Інформація, яка оформлена в оболонку міфу, набуває чуттєво-виразну конкретність, легко запам'ятовується, естетизуючи життєвий світ сучасної людини, кидає її, в кращому випадку, в обійми ілюзій, а в гіршому, – робить її об'єктом різних маніпуляцій, в тому числі політичних [19, с. 69].

Знання мають сприяти розвінчанню міфів у індивідуальній та суспільній свідомості, що дозволить зменшити їх негативний вплив й сформувати у людини адекватну картину дійсності. Знання також виступають важливою передумовою боротьби з фейками, які постійно продукуються суб'єктами інформаційної війни.

Аналізуючи роль знань у сучасних соціокультурних процесах, виникає слушне запитання: «Чому в умовах існування загальної, обов'язкової освіти, зростання кількості громадян з вищою освітою, розвитком наукових установ вплив інформаційного деструктиву має значну дієвість?»

Відповідаючи на це запитання С. Смольц зауважує, що «падіння якості та престижності освіти, небажання навчатись, розвиватись, викривлення життєво-

світоглядних орієнтирів – дані обставини стали причиною різкого зростання безграмотності населення, попри збільшення кількості осіб, хто отримав диплом про вищу освіту. Відповідно ми отримуємо інертне суспільство з пасивними громадянами. Все це є наслідком тоталітарного минулого нашого суспільства та тих інформаційних впливів на його суспільну свідомість яких воно зазнавало і продовжує зазнавати. Таким чином, деструктивні установки, закладені в свідомості, спричинили зміни в суспільному бутті, моделях поведінки» [20, с. 73].

Також відповідь на вищенаведене запитання криється й у особливостях існування масової свідомості, яка на думку А. Стадник має наступні характеристики:

1) масова свідомість ґрунтується на емоціях людини, що значно спрощує інформаційний вплив на людей в процесі інформаційної війни, оскільки впливати на почуття людей набагато легше, ніж на розум;

2) неструктурованість масової свідомості, на відміну, наприклад від групової свідомості (класової, етнічної та ін.), де спостерігається спільність індивідів на основі якихось характеристик;

3) зміст масової свідомості можна визначити як нескінченний, він формується в процесі спілкування людей між собою і сприйняття ними інформації;

4) здатність до швидких змін, що робить масову свідомість гнучкою, здатною до соціальних змін;

5) масова свідомість спирається на соціальний досвід, який був отриманий протягом всієї історії життя індивіда. Водночас, на основі осколкових повідомлень і фантастичних зв'язків між ними ця свідомість цілком успішно функціонує в масовому середовищі, породжуючи й утверджуючи ілюзію всеохоплюючого знання про світ і його події [21, с. 222].

У масовій свідомості може сформуватись ілюзорне знання, яке з певних причин стало популярним й може бути використано суб'єктами інформаційної, гібридної або класичної війни для негативного впливу на громадян.

Експерти переконують, що найпоширенішими є псевдознання, які містять рецепти швидкого розв'язання складних проблем. Перевернемо прапор – одразу переможемо Росію, вип'єш цю пігулку – без дієти та спорту зменшиться вага. При цьому псевдонаука орієнтує людину на спрощені моделі поведінки та прогнозовані поведінкові й емоційні реакції, виходячи з тези про те, що від самої людини нічого не залежить. Такі світоглядні орієнтири, що містяться у псевдознаннях є вкрай вигідними для маніпуляторів суспільною свідомістю. Є. Гончарова переконує: «Так є завжди, бо бажання дива закладене в самій сутності людини. І якщо в релігіях на перший план виходять моральні правила, то в інших, практичніше налаштованих «царинах» обіцяний конкретний результат. Але в кризових ситуаціях людина все одно шукатиме дива: у релігії, якщо має віру, в екстрасенсах (конспірології, магії чи фейковому поясненні), якщо віра не має глибинного характеру. Не рятують у цьому сенсі й наукові знання та освіта: на жаль, навички аналізу та практичного використання інформації, а не просто її споживання опановують не всі, хто отримує дипломи бакалаврів і магістрів» [22].

Аналізуючи сутнісні характеристики псевдознання, М. Казаков у своєму дисертаційному дослідженні, спираючись на метод експертних оцінок, виокремлює такі його ознаки:

1. Претензія на «революційний» переворот у науці та технологіях.
2. Обіцянка швидкого ефекту (медичного, економічного тощо).
3. Апеляція, у першу чергу, до ЗМІ, а не до наукового співтовариства.
4. Використання будь-якої теорії феноменів, які раніше не були зафіксовані офіційною наукою (енергія аури, торсійні поля тощо).
5. Намагання показати псевдонаукову теорію або її автора жертвою «ідеологічних гонінь», «монополії» з боку офіційної науки і тим самим відкинути критику з боку наукового співтовариства як свідомо упереджену. Виходячи з даного судження, можна сказати, що псевдонаука як ціле все ж таки не є суто філософською проблемою – її розуміння залежить, у першу чергу, від стурбованості даною проблемою конкретного суб'єкта науки, а також від стану

проблеми в сфері його особистої діяльності. Це підтверджує також аналіз думки експертів щодо потреби/непотрібності створення експертної комісії з протидії псевдонауці» [23, с. 182].

Популяризація псевдознань у соціокультурному просторі країни, особливо за допомогою рейтингових ЗМК (засобів масової комунікації), руйнує інтелект нації (в першу чергу молоді), негативно впливає на інформаційну та духовну безпеку держави, заважає розвитку справжньої науки тощо.

На нашу думку, утверджувати у суспільстві повагу до знань та їх носіїв мають як державні, так і недержавні суб'єкти. Духовний спротив псевдонауці та псевдознанням є важливим завданням національних спільнот, які прагнуть зберегти свою цілісність та самобутність, успішно долати виклики різного спрямування у ХХІ сторіччі.

Цілком можна погодитись з роздумами Г. Захарчина, Н. Любомудрова та Я. Панаса про те, що знання мають колективну природу, оскільки існує їх взаємодетермінованість – кругообіг знання відбувається в певному інтелектуальному середовищі, інтегруючи спільноти знань і спільноти практик, які мають взаємодіяти на основі довіри як визначальної цінності. Науковці підкреслюють, що «довіра і відповідальність є складовими елементами культури, які повинні застерігати від недоброчесної поведінки й появи псевдознання. Тому у культурному полі вагому роль відіграє культура спільнот, яка мотивує щиро ділитися вміннями і знаннями, трансформувати індивідуальні знання в колективні, формувати високий рівень мудрої колективної свідомості. Крім того, культурологічний чинник у системі управління знаннями проявляється також через комунікативну культуру, яка відображає здатність зберігати і передавати знання від покоління до покоління, зберігаючи спадковість знань. Таким чином поєднується принцип інноваційності, спрямований на примноження нових знань, і принцип традиційності, який витікає з специфіки національного менталітету» [24, с. 110].

Висновки. Отже, знання як соціокультурний феномен не тільки самі знаходяться у постійній динаміці, а й детермінують зміни у суспільних системах

й підсистемах. Від глибини та своєчасності знань, що продукує фундаментальна й прикладна наука залежить ефективна реакція людства та окремих суспільств на природні, техногенні, соціально-економічні та інші виклики. Аналізуючи сутнісні характеристики знань, ми маємо враховувати об'єктивні процеси їх часткового або повного «старіння» з подальшим корегуванням наукової картини світу, необхідним внесенням змін до навчальних планів та програм як на рівні шкіл, так і ВНЗ.

В умовах зростання рівня глобальної турбулентності й конфліктності, знання виконують функцію інтелектуального бар'єру, який захищає духовний простір країни від деградації. Суттєвою загрозою для інформаційної та духовно-ціннісної безпеки держави є поширення псевдонаукових даних та фейкового інформаційного контенту. Людина у XXI сторіччі незалежно від рівня освіти та характеру професійної діяльності має постійно працювати над набуттям компетентностей з медіаграмотності та медіагігієни задля забезпечення власного духовного світу й ментального здоров'я від агресивних інформаційних впливів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорогунцов С., Куценко В. Освітня сфера в інформаційному суспільстві. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 11. С. 1–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_11_1 (дата звернення: 15.12.2023).
2. Карпенко М. М. «Освіта протягом життя як чинник людського розвитку». Аналітична записка. Національний інституту стратегічних досліджень. 2015. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku> (дата звернення: 15.12.2023).
3. Кармишева Н. В. «Знаюча людина» як соціокультурний феномен. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2013. № 7. С. 26–36.
4. Пархоменко О. В., Пархоменко В. Д. Інформація як природна категорія і її зв'язок зі знаннями. *Наука, технології, інновації*. 2017. № 2. С. 3–9.
5. Козаченко Н. Знання і переконання як категорії логіки та філософії. *Актуальні проблеми духовності*. 2004. № 5. С. 128–146.
6. Висоцький О. Віртуальність як провідна форма легітиміційної політики в добу постмодерну. *Політичний менеджмент*. 2008. № 6. С. 41–53.
7. Kovalenko I., Meliakova Y., Kalnytskyi E., Nesterenko K. On conspiracy thinking in the phenomenology of modern culture. *Cogito*. 2021. Vol. XIII, № 3. P. 67-83.
8. Подолянко Л. А. Аксиологічні параметри буття людини: контекст науки. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2011. № 2. С. 9–15.
9. Національний інституту стратегічних досліджень. «Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика». Аналітична записка. 2010. URL:

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-svitoviy-dosvid-i-ukrainska-praktika> (дата звернення: 18.12.2023).

10. Лук'янов Д., Гогунський В., Колесніков О., Олех Т. «Воронка знань» як інструмент реалізації концепції lifelong learning. *Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи*: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті професора Петра Столярчука, Львів, 11–12 травня 2017 року. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 99–100.
11. Дротянко Л. Г. Феномен фундаментального і прикладного знання: (Постнекласичне дослідження): автореф. дис. ... д-ра філос. наук. Київ, 2000. 26 с.
12. Кохан В. В. Наука у соціокультурному вимірі: автореф. дис. ... канд. соц. наук. Харків, 2009. 17 с.
13. Скиба І. П. Інструментальне знання в контексті соціальної діяльності в інформаційному суспільстві: дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2016. 226 с.
14. Онопрієнко Ю. Наука у XXI столітті: проблеми і перспективи. *Вісник НАН України*. 2007. № 11. С. 37–51.
15. Поляков М. В. Економіка знань: сутність, детермінанти, глобальний ландшафт. Дніпро: Нова ідеологія, 2018. 688 с.
16. Малинівська Л. І. Виховання духовно-моральних цінностей у студентів ВНЗ під час виникнення надзвичайної ситуації диверсійного характеру. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Випуск 27. С. 80–83.
17. Шелестун К. Ю. Інституційно-ціннісний потенціал розвитку суспільства знань в сучасній Україні. *Український соціум*. 2011. № 2. С. 101–114.
18. Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Роль цивілізаційно-ціннісних наративів у глобальному інформаційному протиборстві. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. № 3 (58). С. 23–38.
19. Пода Т. А. Інформаційна війна як стратегія формування політичної свідомості (соціально-філософський аналіз). *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2014. № 1. С. 67–70.
20. Смольц С. П. Інформаційна війна як чинник формування суспільного буття. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2011. № 3. С. 70–74.
21. Стадник А. Г. Масова свідомість як об'єкт інформаційної війни. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2016. Випуск 10. С. 219–231.
22. Гончарова Є. Ворожіння на порожньому мозку. *Тиждень*. 2017. 5 жовтня. URL: <https://tyzhden.ua/vorozhinnia-na-porozhnomu-mozku/> (дата звернення: 20.12.2023).
23. Казаков М. А. Феномен псевдонауки як проблема розвитку сучасного наукового пізнання: дис. ... канд. філос. наук. Одеса, 2015. 222 с.
24. Захарчин Г.М., Любомудрова Н.П., Панас Я.В. Основні аспекти управління знаннями в сучасних умовах. *Науково-практичний журнал «Підприємництво та інновації»*. 2020. Випуск 12. С. 108–111.

REFERENCES

1. Dorohuntsov, S., Kutsenko, V. (2002). Osvitnia sfera v informatsiinomu suspilstvi. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 11, 1–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_11_1 [in Ukrainian].
2. Karpenko, M.M. (2015). «Osvita protiahom zhyttia yak chynnyk liudskoho rozvytku». *Analitychna zapyska. Natsionalnyi instytutu stratehichnykh doslidzhen*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku> [in Ukrainian].

3. Karamysheva, N.V. (2013). «Znaiucha liudyna» yak sotsiokulturnyi fenomen. *Sotsiohumanitarni problemy liudyny – Socio-humanitarian problems of man*, 7, 26–36 [in Ukrainian].
4. Parkhomenko, O.V., Parkhomenko, V.D. (2017). Informatsiia yak pryrodna katehoriia i yii zv'iazok zi znanniamy. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii – Science, technology, innovation*, 2, 3–9 [in Ukrainian].
5. Kozachenko, N. (2004). Znannia i perekonannia yak katehorii lohiky ta filosofii. *Aktualni problemy dukhovnosti – Relevant problems of spirituality*, 5, 128–146 [in Ukrainian].
6. Vysotskyi, O. (2008). Virtualnist yak providna forma lehitymatsiinoi polityky v dobu postmodernu. *Politychnyi menezhment – Political management*, 6, 41–53 [in Ukrainian].
7. Kovalenko, I., Meliakova, Y., Kalnytskyi, E., Nesterenko, K. (2021). On conspiracy thinking in the phenomenology of modern culture. *Cogito, Vol. XIII*, 3, 67–83.
8. Podolianko, L.A. (2011). Aksiolohichni parametry buttia liudyny: kontekst nauky. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia – Theory and practice of managing social systems: philosophy, psychology, pedagogy, sociology*, 2, 9–15 [in Ukrainian].
9. Natsionalnyi instytutu stratehichnykh doslidzhen. (2010). «Osvita protiahom zhyttia: svitovyi dosvid i ukrainska praktyka». Analitychna zapyska. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-svitoviy-dosvid-i-ukrainska-praktika> [in Ukrainian].
10. Luk'ianov, D., Hohunskyi, V., Kolesnikov, O., Olekh, T. (2017). «Voronka znan» yak instrument realizatsii kontseptsii lifelong learning. *Upravlinnia yakistiu v osviti ta promyslovosti: dosvid, problemy ta perspektyvy: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Lviv, 99–100 [in Ukrainian].
11. Drotianko, L.H. (2000). Fenomen fundamentalnoho i prykladnoho znannia: (Postneklasychne doslidzhennia). *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Kokhan, V.V. (2009). Nauka u sotsiokulturnomu vymiri. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
13. Skyba, I.P. (2016). Instrumentalne znannia v konteksti sotsialnoi diialnosti v informatsiinomu suspilstvi. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
14. Onopriienko, Yu. (2007). Nauka u XXI stolitti: problemy i perspektyvy. *Visnyk NAN Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 11, 37–51 [in Ukrainian].
15. Poliakov, M.V. (2018). Ekonomika znan: sutnist, determinanty, hlobalnyi landshaft. Dnipro: Nova ideolohiia [in Ukrainian].
16. Malynivska, L.I. (2014). Vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnosti u studentiv VNZ pid chas vynyknennia nadzvychainoi sytuatsii dyversiinoho kharakteru. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Psykholohiia i pedahohika» – Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Psychology and Pedagogy Series, issue 27*, 80–83 [in Ukrainian].
17. Shelestun, K.Yu. (2011). Instytutsiino-tsinnisnyi potentsial rozvytku suspilstva znan v suchasni Ukraini. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian society*, 2, 101–114 [in Ukrainian].
18. Kalynovskyi, Yu.Yu., Zhdanenko, S.B. (2023). Rol tsyvilizatsiino-tsinnisnykh naratyviv u hlobalnomu informatsiinomu protyborstvi. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriiia: filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology, Vol. 3*, 58, 23–38 [in Ukrainian].
19. Poda, T. (2014). Informatsiina viina yak stratehiia formuvannia politychnoi svidomosti (sotsialno-filosofskyi analiz). *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Filosofii. Kulturolohiia – Bulletin of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology, 1*, 67–70 [in Ukrainian].
20. Smolts, S.P. (2011). Informatsiina viina yak chynnyk formuvannia suspilnoho buttia. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichniy instytut»*.

Filosofia. Psykholohiia. Pedagogika – Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy, 3, 70–74 [in Ukrainian].

21. Stadnyk, A.H. (2016). Masova svidomist yak ob'iekt informatsiinoi viiny. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia sotsiologichna – Bulletin of Lviv University. Sociological series, issue 10, 219–231 [in Ukrainian].*
22. Honcharova, Ye. (2017). Vorozhinnia na porozhnomu mozku. *Tyzhden – Week, 5 zhovtnia.* URL: <https://tyzhden.ua/vorozhinnia-na-porozhnomu-mozku/> [in Ukrainian].
23. Kazakov, M.A. (2015). Fenomen psevdonauky yak problema rozvytku suchasnoho naukovooho piznannia. *Candidate's thesis.* Odesa [in Ukrainian].
24. Zakharchyn, H.M., Liubomudrova, N.P., Panas, Ya.V. (2020). Osnovni aspekty upravlinnia znanniamy v suchasnykh umovakh. *Naukovo-praktychnyi zhurnal «Pidpryiemnytstvo ta innovatsii» – Scientific and Practical journal «Entrepreneurship and Innovation», issue 12, 108-111 [in Ukrainian].*

Kalynovskiy Yuriy Yuriyovych, Doctor of Philosophy, Professor, Professor of the Department of Philosophy, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Zhdanenko Svitlana Borysivna, PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of Philosophy Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF THE ROLE OF KNOWLEDGE IN SOCIOCULTURAL PROCESSES OF MODERNITY: AXIOLOGICAL AND SECURITY CONTEXTS

The essential properties of the concept of "knowledge" as a sociocultural paradox are defined. The correlation between the concepts of "knowledge" and "information" is revealed. The role of fundamental and applied science in enhancing the knowledge potential of humanity is clarified. The value potential of knowledge in the modern stage of social development is analyzed. The significance of knowledge in ensuring the functioning of the spiritual and informational security system of the state is substantiated.

Keywords: knowledge, information, science, pseudo-knowledge, spiritual security, values, sociocultural processes.